

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir

ÇEVRE
İKLİM VE
SAĞLIK İÇİN
İŞ BİRLİĞİ

BİLGİ NOTU:

Sağlık Sektörünün İklim Değişikliği Konusunda Farkındalığı ve Sürece Katılımı, Türkiye Odaklı Bir Yaklaşım

1- Giriş

Ünlü tıp dergisi Lancet'in 2009 yılında iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkilerine dikkat çekmeye başlamasından bu yana, sağlık sektörünün farkındalığı ve konuya katılımı gittikçe artmaktadır. Bu bilgi notu, "sağlığın" neden iklim değişikliğinin merkezinde yer aldığına ışık tutmayı ve sağlık sektörünün iklim konusuna katılımının bazı kilometre taşlarını sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, Türkiye, Sırbistan ve Avrupa bölgesine odaklanarak, sağlık çalışanlarının iklim değişikliği ve sağlık konusundaki farkındalığına ilişkin bir anketin sonuçları da sunulacaktır. İklim değişikliğinin 21. yüzyılın en büyük sağlık tehdidi olduğu göz önünde bulundurulduğunda, sağlık sektörü bilimin yayılmasına, farkındalığın artırılmasına ve azaltım ve uyum çabalarına katılmaya devam etmelidir.

İklim değişikliği sağlık için nasıl bir tehlike oluşturur?

İklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkilerine ilişkin bilimsel veriler artmakta ve bu etkiler Avrupa'da giderek daha fazla hissedilmektedir. İklim değişikliği, Avrupa ve Türkiye'de iklimle bağlantılı aşırı hava olaylarının daha yoğun ve daha sık yaşanmasına neden olmakta ve bu da sağlığı hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkilemekte, altyapı hasarına ve ekonomik maliyetlere yol açmaktadır.^{1,2}

2011 ve 2020 yılları arasında Avrupa bölgesinin %55'i aşırı ve istisnai yaz kuraklıkları yaşamıştır ve aşırı uçlardaki iklim olayları 2021 yılında yaklaşık 48 milyar Avro gibi rekor seviyede ekonomik kayıpla ilişkilendirilmiştir.¹ Yükselen sıcaklıklar, artan sıcak günler ve değişen yağış modelleri Türkiye'de de halihazırda gözlemlenmektedir. Sıcak günlerin oranının, 1981 ve 2010 yılları arasındaki tüm günlerin yaklaşık %15'ine kıyasla önemli ölçüde artacağı tahmin edilmektedir.²

Avrupa'nın ısıya karşı özel hassasiyeti

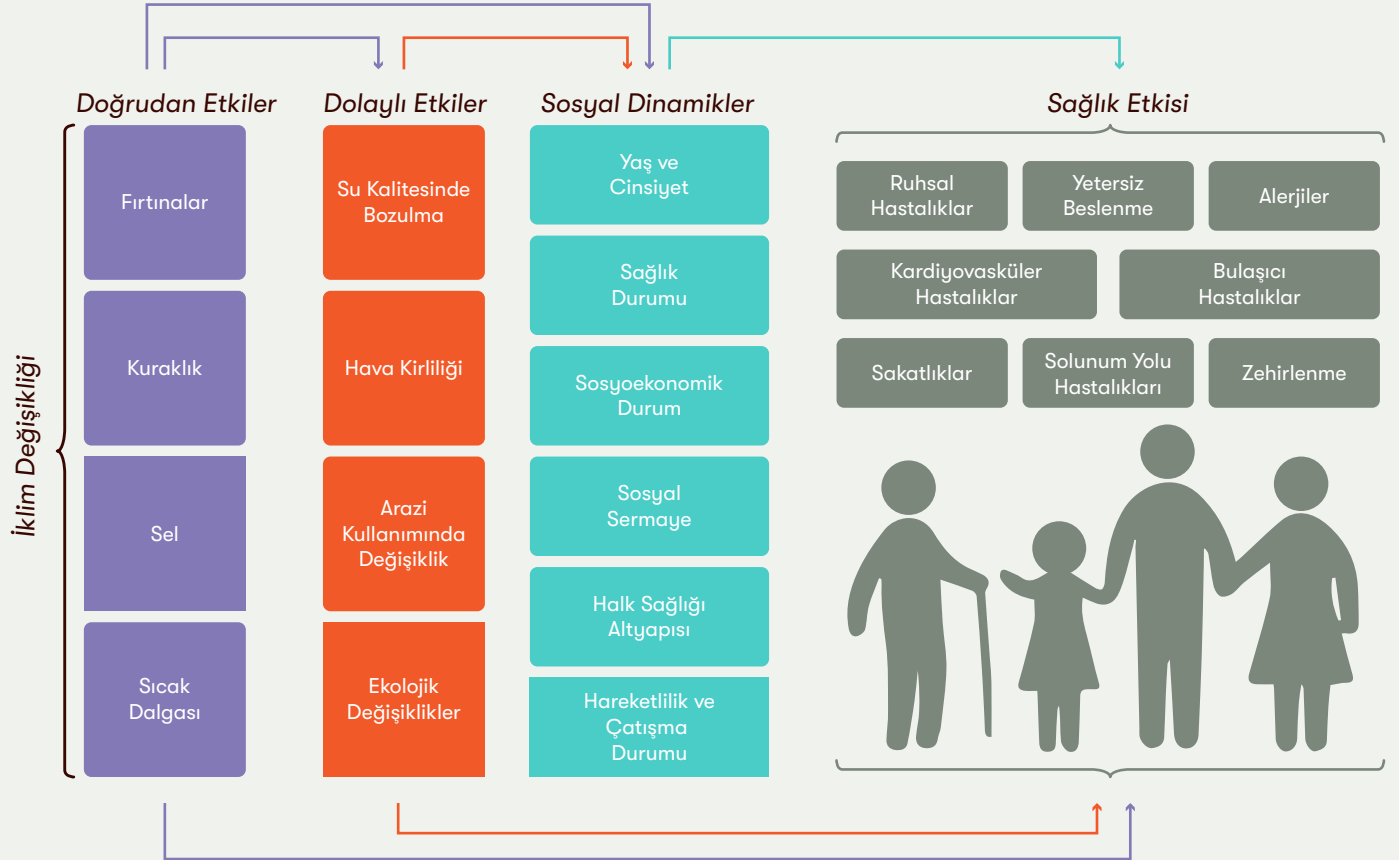
Yaşlı nüfusu nedeniyle Avrupa, sıcaklığa bağlı sağlık etkilerine karşı özellikle savunmasızdır. 2003'te rekor sıcaklıktaki yaz mevsiminde 70.000 kişinin hayatını kaybettiği tahmin edilmektedir. Küresel olarak, geçtiğimiz sekiz yıl kayıtlara geçen en sıcak yıllar ve 2022 yazı da Avrupa için şimdiye kadar kaydedilen en sıcak yaz olmuştur.³ Geçen yıl yaşanan rekor sıcaklıkların ve aşırı hava olaylarının sağlık üzerindeki etkilerinin analizi halen devam etmektedir. **Yakın tarihli bir analiz; 2022 yılı yaz aylarında gerçekleşen sıcaklıkların 61.000'den fazla insanın hayatını kaybetmesine etki ettiği sonucunu ortaya koymaktadır.**⁴

Yeni çalışmalar sıcaklığın sağlık üzerindeki etkilerinin hava kirliliğiyle arttığına da etmektedir: Avrupa'da sıcaklıklar yüksek ve hava kalitesi düşük olduğunda solunum ve kalp hastalıklarından ölen insan sayısı artmaktadır.⁵

Değişen çevre koşulları, çeşitli bulaşıcı hastalıkların bulaşma riskini de artırmaktadır. Avrupa'daki kıyı sularının giderek artan bir yüzdesinde kolera dışı patojenik Vibrio'nun bulaşması için uygun koşullar görülmektedir. **Dang hastalığının bulaşması için iklimsel uygunluk son on yılda 1950'lere kıyasla %30 artmıştır ve Batı Nil virüsü salgını riski 1986-2020 yılları arasında 1951-1985 yıllarına kıyasla Güney Avrupa'da %149, Orta ve Doğu Avrupa'da ise %163 oranında artmıştır.**¹

2- Türkiye’de vektör kaynaklı ve zoonoz hastalık riski

İklim değişikliği, ormansızlaşma, habitat değişikliği ve ekosistem tahribatı ve bozulması sonucu vektör dağılımında meydana gelen değişiklikler, Türkiye’de de vektör kaynaklı ve zoonotik enfeksiyon vakalarının sayısını artırabilir. Halihazırda yerel olarak bulaşan deri ve iç organ layşmanyazı ve Batı Nil virüsü enfeksiyonu gibi tatarcık ve sivrisinek kaynaklı hastalıkların görülme sıklığında artış riski bulunmaktadır. Buna ek olarak, şu anda yerel bulaşması olmayan ancak ithal vakalar bildirilen sıtma, Zika virüsü hastalığı, Dang virüsü enfeksiyonu, Chikungunya ateşi ve sarı humma hastalıklarının yayılma riski bulunmaktadır. Türkiye’nin belirli bölgelerinde, bu tür hastalıkların ana vektörleri olan istilacı Aedes türü sivrisinekler tespit edilmiştir. Kırım-Kongo kanamalı ateşi, hantavirüs enfeksiyonu, leptospirosis, Lyme hastalığı ve Q ateşi gibi halihazırda yerel bulaşması olan zoonotik hastalıklar, bu hastalıkların daha önce görülmediği bölgelere yayılabilir.²

Şekil 1. İklim değişikliğinin sağlık ve refah üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri.⁶

3- İklim değişikliğiyle mücadelenin sağlık açısından faydaları

Avrupa genelinde iklim değişikliğinden kaynaklanan sağlıkla ilgili tehlikeler, kırılganlıklar, maruz kalmalar ve ortaya çıkan etkilerdeki endişe verici artışlar, küresel sıcaklık artışını sanayi öncesi seviyeleri 1.5 °C'den daha az aşacak şekilde sınırlayan iddialı azaltım hedeflerine ve iklim değişikliği kaynaklı sağlık tehditlerindeki artışa karşı dayanıklılık oluşturmak için etkili uyum stratejilerine acil ihtiyaç olduğunu göstermektedir.¹

Lancet İklim Değişikliği Geri Sayımı Raporu, küresel sıcaklık artışının sınırlandırılmasına yönelik tedbirlerin alınmasının sağlık açısından sağlayacağı önemli faydalara ve sağlık ve iklim açısından elde edilebilecek karşılıklı kazanımlara defalarca dikkat çekmiştir.

Bu faydalar, halihazırda CO₂ emisyonları veya iklimi zorlayan diğer emisyonlarla iklim değişikliğine katkıda bulunan tüm ilgili sektörlerdeki dönüşümler yoluyla elde edilecektir:

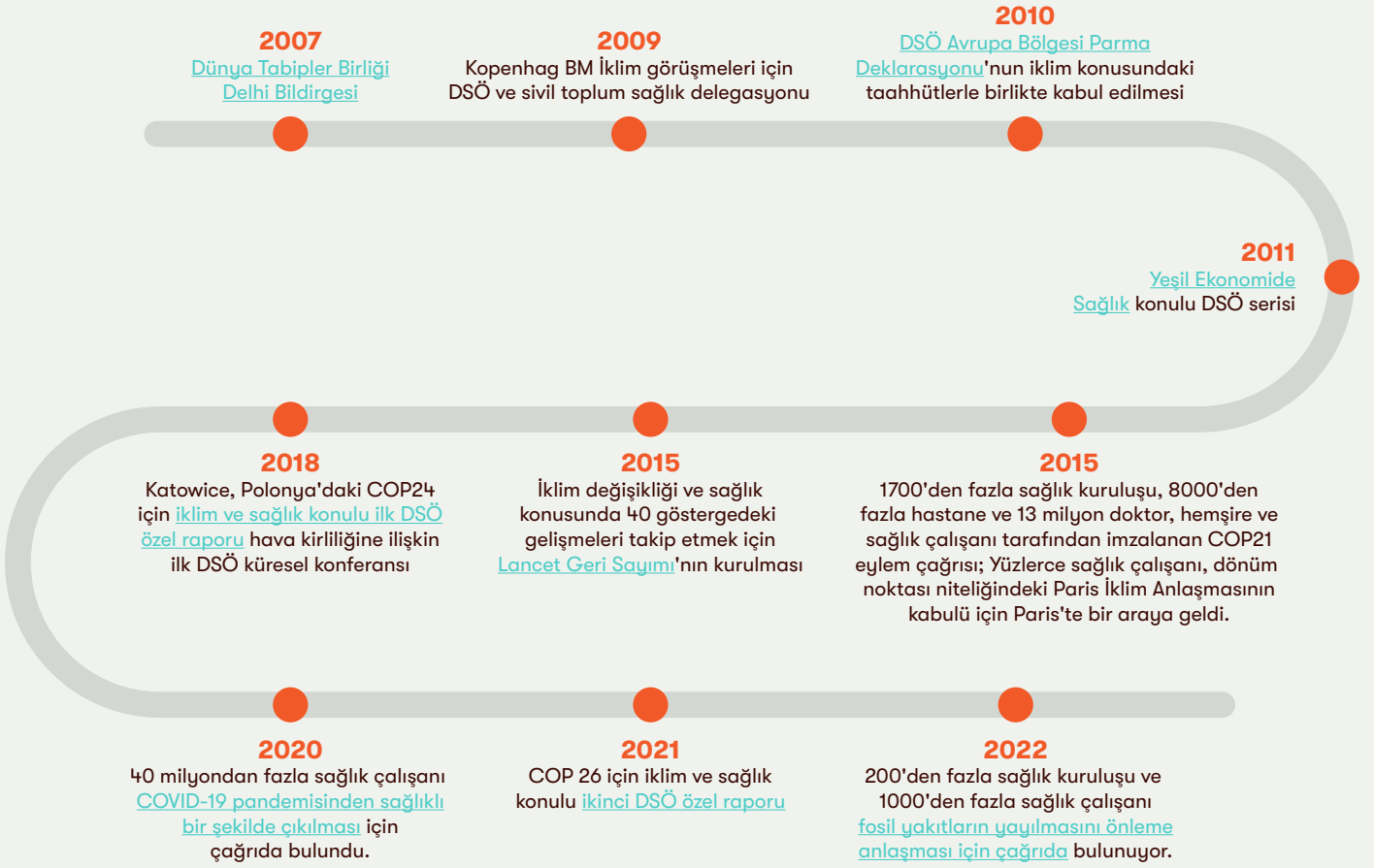
- Enerji sektöründe: Kömür, petrol ve gaz yakımının aşamalı olarak durdurulması havayı temizleyecek ve insanların sağlığında anında ve uzun süreli iyileşmelere yol açacaktır (daha az ilaç ihtiyacı, daha az hastaneye yatış, daha az hastalık günü, daha az erken ölüm dahil).
- Ulaşım sektöründe: Yürüme ve bisiklete binmeye öncelik verilmesi, toplu taşıma ve sıfır emisyonlu mobilitenin geliştirilmesi CO₂ ve hava kirletici emisyonlarını azaltacak ve böylece sağlığı güçlendirecektir. İnsanlar fiziksel olarak daha aktif hale geldikçe daha fazla fayda elde edilecektir.
- Tarım sektöründe: Et tüketimini azaltarak gezegensel sağlık diyetine geçmek sadece karbondioksit, metan ve diğer emisyonları azaltmakla kalmayacak, aynı zamanda genel sağlığı da güçlendirecektir.
- Ev sektöründe: Enerji verimliliğine yönelik yenilemelerle karbon ayak izinin azaltılması insanların sağlığının sıcaktan veya soğuktan korunmasına yardımcı olabilir ve yenilenebilir enerjiye geçiş ve enerji tasarrufuyla kirlilik azaltılarak daha fazla fayda sağlanabilir.
- Sanayi sektöründe: Kömür, petrol ve gaz yakımının aşamalı olarak durdurulması havayı temizleyecek ve insanların sağlığında anında ve uzun süreli iyileşmelere yol açacaktır (daha az ilaç ihtiyacı, daha az hastaneye yatış, daha az hastalık günü, daha az erken ölüm dahil).

Sağlık sektöründe iklim konusunda artan endişe ve katılım

Ünlü tıp dergisi Lancet'in 2009 yılında iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkilerine dikkat çekmeye başlamasından bu yana, sağlık sektörünün farkındalığı ve konuya katılımı artmaktadır.

On yıldan biraz daha uzun bir süre içinde, sağlık sektörünün katılımı az sayıda aktif birey ve kuruluştan, dünya çapında azaltım ve uyum konusunda aktif olan binlerce kuruluş ve bireye yükselmiştir. Bunda Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) yanı sıra sivil toplum sağlık örgütleri, bireyler ve birçok kuruluşun çalışmaları etkili olmuştur.

Sağlık sektörü katılımındaki kilometre taşları şunlardır:

Dünya Tabipler Birliği (WMA), doktorların ve diğer sağlık çalışanlarının iklim eyleminin her alanında oynadıkları önemli rolün altını çizmekte ve hükümetleri aşağıdakiler de dahil olmak üzere harekete geçmeye teşvik etmektedir:

- İklim değişikliğinin azaltılması ve bunun sağlık açısından faydalarının tanınması.
- Sağlık sistemlerinin güçlendirilmesine yönelik yatırımlar da dahil olmak üzere iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkilerine uyum sağlanması.
- İklim değişikliğine atfedilebilecek farklı sağlık eşitsizliklerini ele almak için bir kayıp ve hasar çerçevesinin geliştirilmesi.
- Sağlık sektörünün ulusal düzeydeki taahhütlerin uygulanmasına ve gözden geçirilmesine katılımı.⁷

Bazı görüş belgelerinde, iklim değişikliğinin sağlığa etkileri hakkında hastalara ve toplumlara doğru bilgi vermek ve yapısal değişiklikler için politika düzeyinde savunuculuk yapmak da dahil olmak üzere, etkili bir halk sağlığı yanıtı oluşturmak için sağlık çalışanlarına düşen ahlaki ve etik görevler vurgulanmaktadır.⁸

Küresel ısınmanın Paris Anlaşması'nda kararlaştırıldığı üzere 1.5 °C'de durdurulmasına yönelik fırsat devam etmektedir, ancak bu on yıl içinde acil eylem gerektirmektedir.

Bu sınırın korunması, önümüzdeki yıllarda her ülkenin, kuruluşun ve bireyin alacağı kararlara bağlı olacaktır. Doktorlar da, hastalarının ve vatandaşlarının savunucuları olarak, bu küresel harekete dahil olmak konusunda etik bir yükümlülüğe sahiptir.

4- Türkiye, Sırbistan ve AB ülkelerinde sağlık sektörünün iklim konusundaki farkındalığı ve konuya katılımı: Anket sonuçları

ÇİSİP kapsamında, 2023 yılında sağlık sektörü çalışanları ile iklim değişikliği ve sağlık konusundaki bilgi düzeylerini, endişelerini ve katılımlarını araştırmak için 26 soruluk çevrimiçi anket kullanarak bir araştırma gerçekleştirdik. Ankete Türkiye, Sırbistan ve AB ülkelerinden toplam 507 doktor ve sağlık çalışanı katılmış olup yanıtların çoğunluğu Türkiye'den toplanmıştır.

Sonuçlar, sağlık sektöründe artan farkındalık ve endişe düzeyini teyit etmekte olup çoğunluk iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkilerinin ele alınmasının önemini kabul etmektedir. Bununla birlikte, tutum ve endişelerde ülkelere göre bazı farklılıklar vardır.

Bulgular, iklimle ilgili sağlık sorunlarının etkili bir şekilde ele alınmasında sağlık çalışanlarının güçlendirilmesi için sürekli eğitim ve kapasite geliştirme girişimlerine ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Demografik Özellikler

Ankete katılan toplam 507 doktorun %71.6'sı Türkiye'dendir. %19.5'i Sırbistan'dan, %8.9'u ise Avrupa Birliği ülkelerinden katılmıştır.

Çalışmamızdaki katılımcılar cinsiyet açısından kadınlar lehine dağılmıştır. Katılımcıların %58'i kadın, %42'si ise erkektir. Her 100 katılımcının 14'ü 30 yaşın altında, 25'i 30-39, 19'u 40-49, 25'i 50-59 arası ve 17'si 60 yaş ve üzeridir.

Ankete yanıt veren doktorların %34'ü klinik bir branşta uzman, %25'i halk sağlığı uzmanı ve %20'si pratisyen doktordur. Çalışmaya önemli oranda asistan doktor da katılmıştır. Temel bilimler alanında uzmanlaşmış az sayıda doktor ve diğer alanlardan doktorlar da çalışmaya dahil edilmiştir.

Doktorların çoğu (%23) birinci basamak sağlık kuruluşunda çalışmaktadır. Bunu devlet üniversitesi/sağlık enstitüsü (%20) ve devlet üniversitesi hastanesi (%20) takip etmiştir.

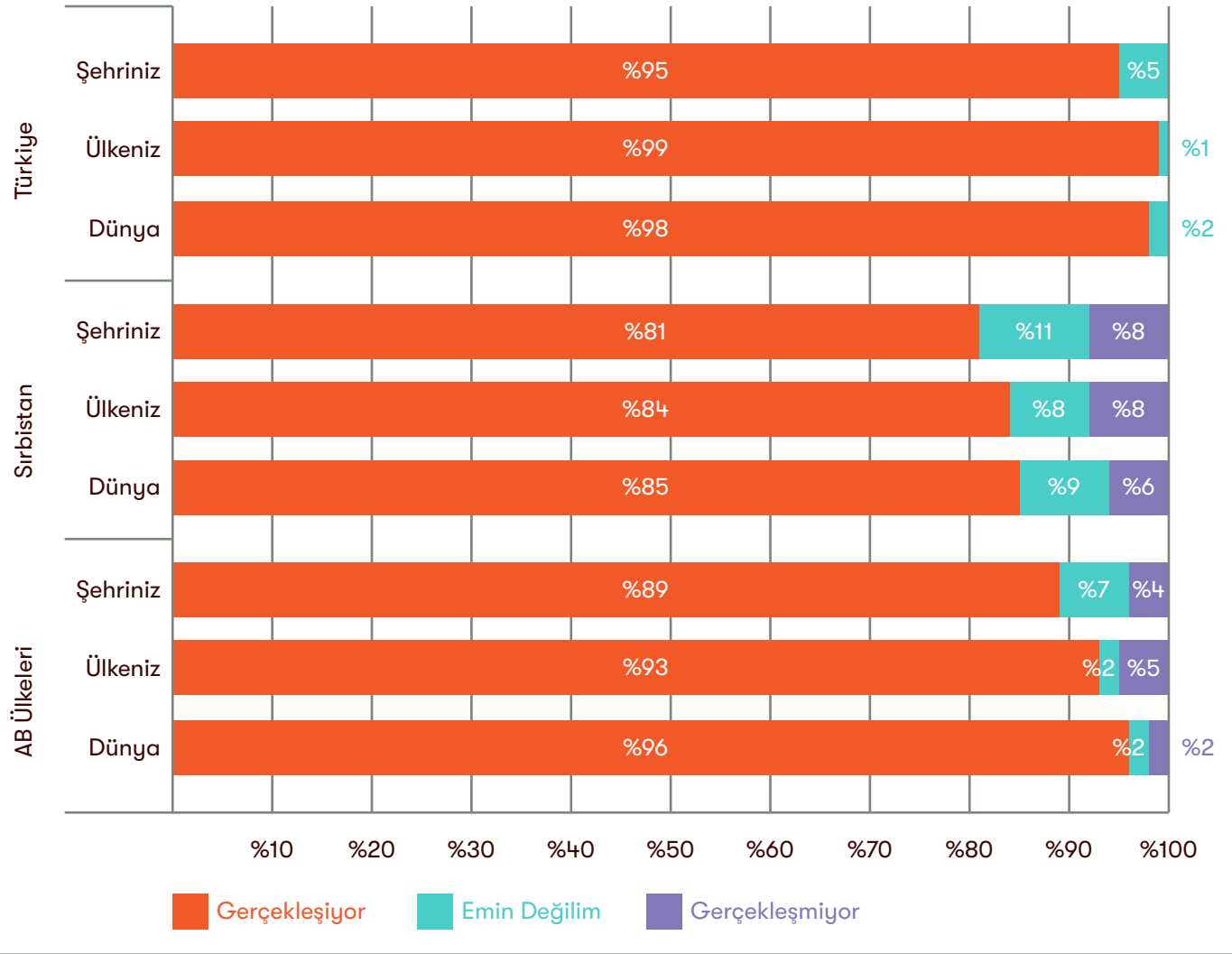
Katılımcıların yarısından çoğu (%51) 20 yıldan uzun süredir sağlık profesyoneli olarak çalıştığını bildirmiştir. %15'i 10-19 yıldır, %16'sı 5-10 yıldır ve %18'i beş yıldan daha az süredir sağlık alanında çalışmaktadır.

Katılımcıların çoğu (%64) bir metropolde veya büyük bir şehirde yaşadığını bildirmiştir. %25'i küçük şehirlerde yaşarken, %11'i ilçe veya köylerde yaşamaktadır.

Değişen iklim ve aşırı hava olayları hakkında farkındalık

Küresel ısınmanın gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin olarak tüm katılımcılar yüksek düzeyde farkındalık gösterirken, şehir ve ülke düzeyinde ve küresel düzeyde en yüksek farkındalık Türkiye'de görülmektedir. Sırbistan'da farkındalık düzeyi Türkiye ve AB ülkelerine göre biraz daha düşüktür.

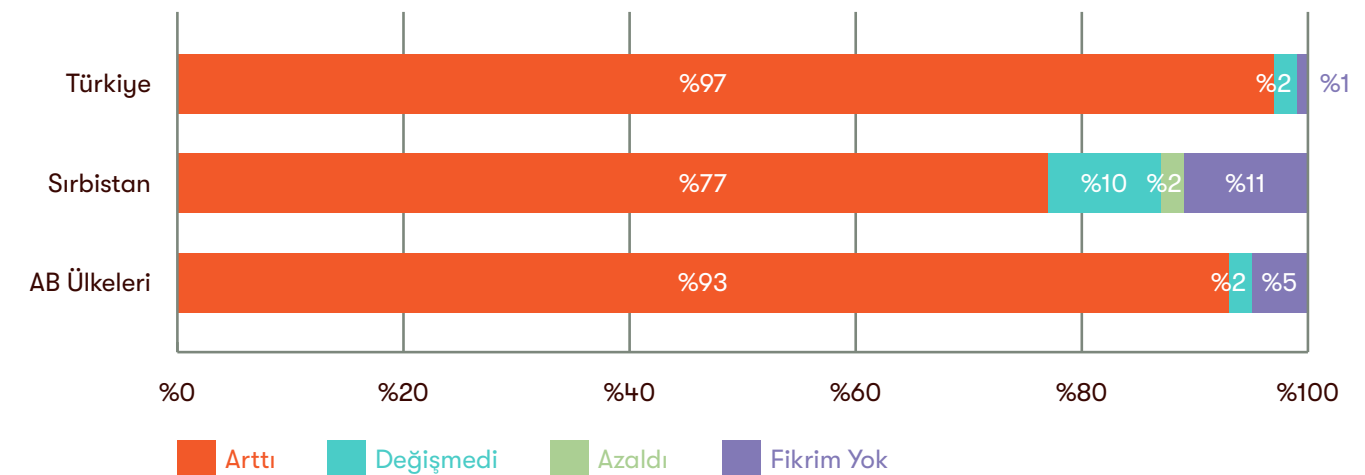
Küresel ısınmanın gerçekleştiğini düşünüyor musunuz?

“Küresel ısınma yaşıyor mu?” sorusuna tüm ülkelerden katılımcılar yüksek oranda yaşıyor yanıtı vermiştir. En çok Türkiye’den katılımcılar dünyada, kendi ülkelerinde ve yaşadıkları şehirde küresel ısınmanın yaşandığını bildirmiştir. Sırbistan’dan katılımcılar ise diğerlerine göre daha az oranda küresel ısınma farkındalığına sahiptir.

Ayrıca, Sırbistan’da ülkelerinde aşırı hava olaylarının artmadığını düşünen sağlık çalışanı grubu daha büyükken, Türkiye ve AB ülkelerinden katılımcıların çoğunluğu arttığını düşünmektedir.

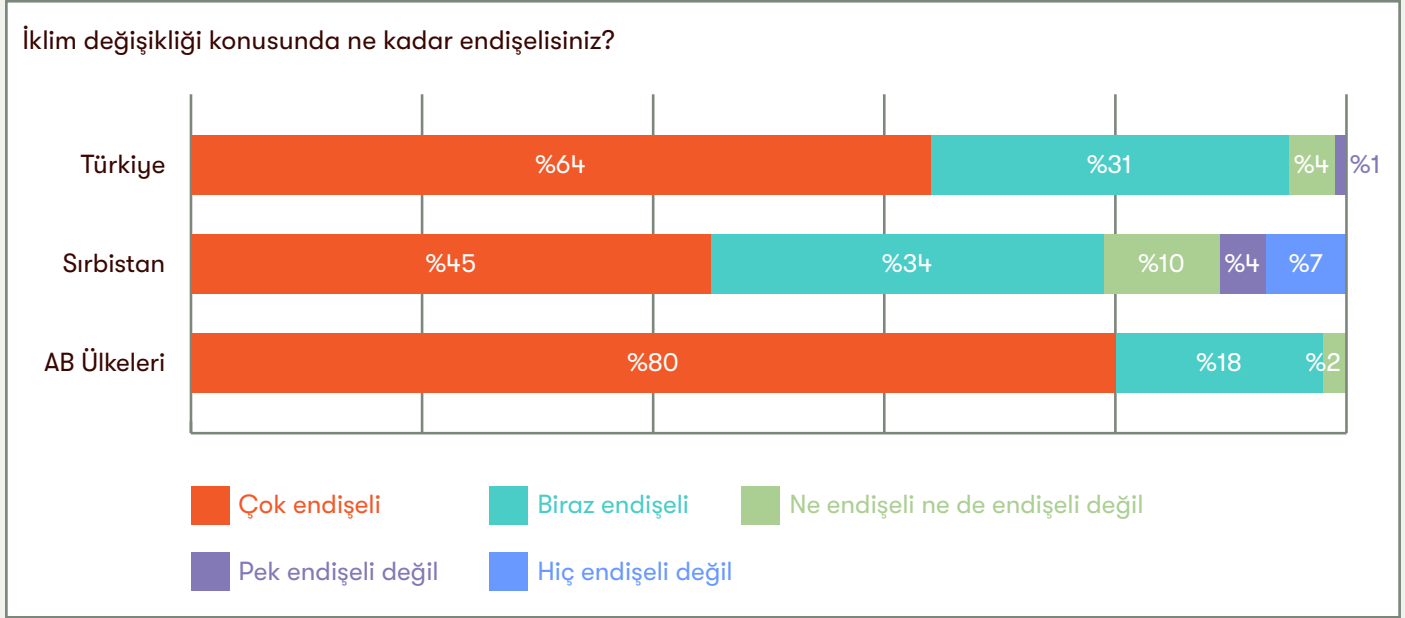
Son zamanlarda ülkenizde sel, fırtına, aşırı sıcaklık ve kuraklık gibi aşırı hava olaylarının artıp artmadığını biliyor musunuz?

Son zamanlarda ülkelerindeki aşırı hava olaylarının durumu sorulduğunda, her üç ülkeden de yanıt verenlerin çoğu, bunun arttığı yanıtını vermiştir. Ancak Sırbistan'dan katılımcılar, Türkiye ve AB ülkelerinden katılımcılara göre daha az oranda "arttı" yanıtı vermiştir.

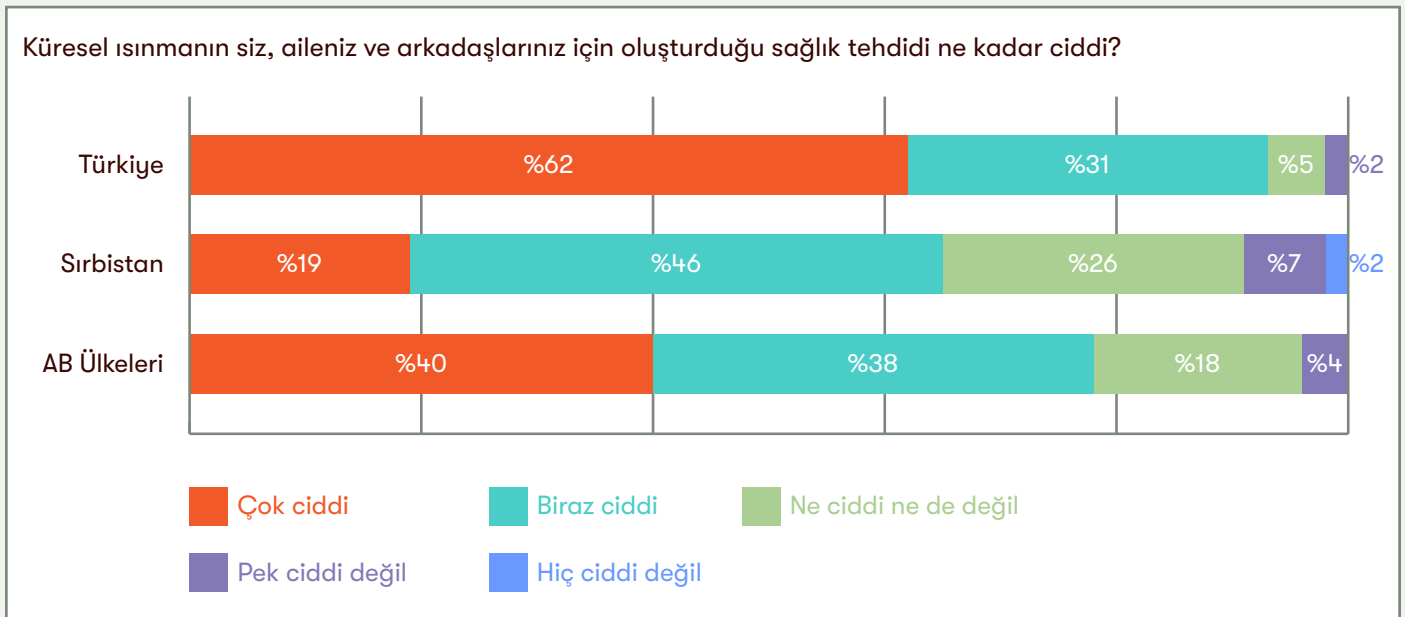
İklim değişikliği ve sağlık tehdidi konusunda endişe

Türkiye ve AB ülkelerinden katılımcıların çoğu, sırasıyla %64 ve %80 ile iklim değişikliği konusunda yüksek düzeyde endişeliyken, Sırbistan'daki sağlık çalışanları arasında endişe duyanlar daha azdır ve sadece %45'i kaygı duyduğunu ifade etmiştir.

Küresel ısınmanın kendisi, ailesi ve arkadaşları için ne kadar ciddi olduğu sorusuna AB ülkeleri katılımcılarının %78'i ve Sırbistan'dan katılanların %65'i "çok ciddi / biraz ciddi" yanıtını vermiştir. **Çalışmamıza Türkiye'den katılan doktorların küresel ısınmayı bir tehdit olarak görme sıklığı %93 olup diğer ülkelere kıyasla çok daha yüksektir.**

Katılımcılardaki düşük endişe düzeyi aynı zamanda iklim değişikliğinin kendisi, ailesi ve arkadaşları için daha az tehdit olarak görülmesiyle de bağlantılıdır; Sırp sağlık çalışanlarının beşte biri bu tehdidi "çok ciddi" olarak değerlendirirken, bu oran AB ülkelerinde %40, Türkiye'de ise %62'dir.

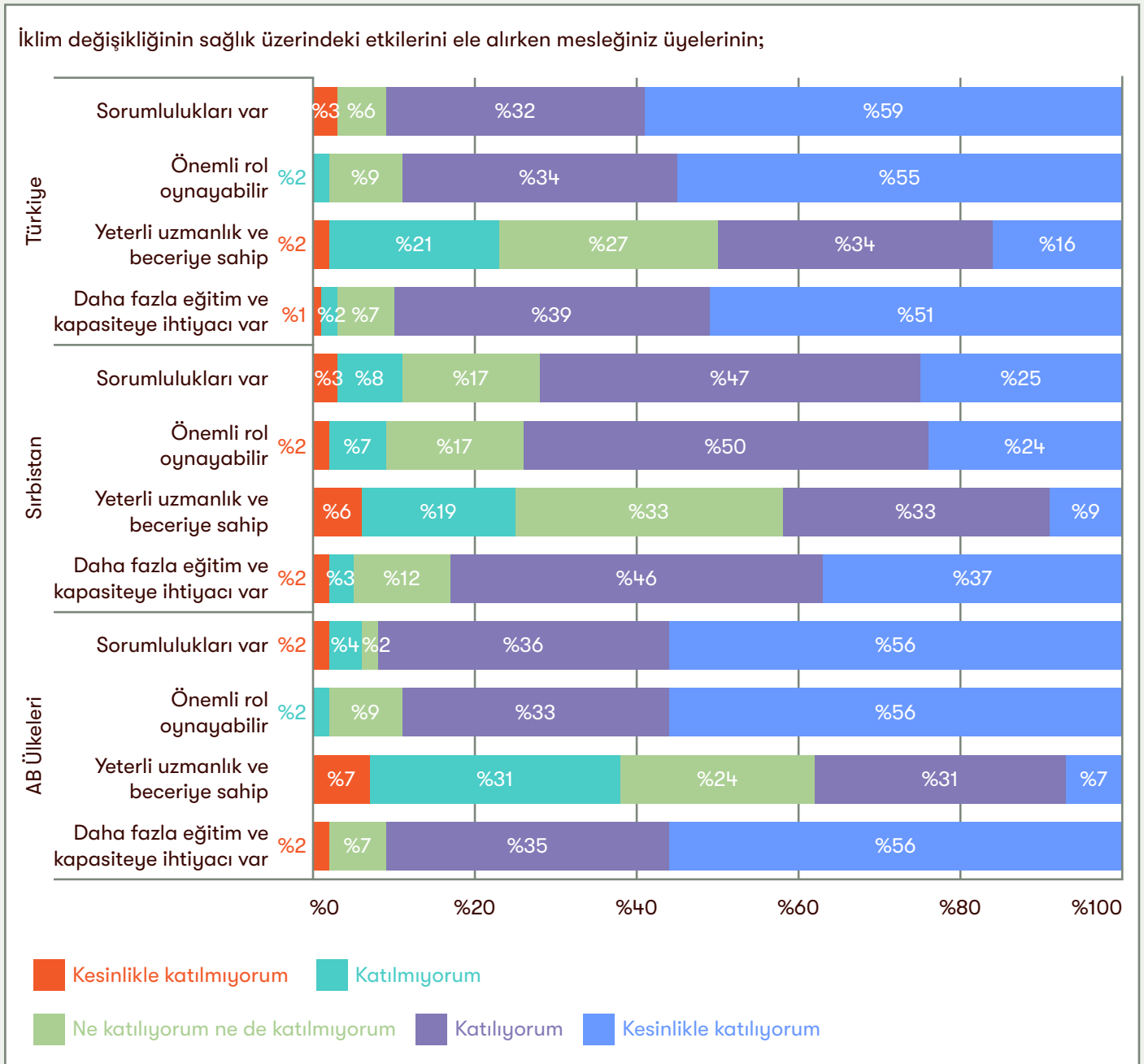

Sağlık sektörünün rolü ve sorumlulukları

Sağlık çalışanlarının iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkilerinin ele alınmasında sorumlulukları ve önemli bir rolleri olup olmadığını sorduğumuzda, Türkiye’den katılımcılar “kesinlikle katıldıklarını ve katıldıklarını” belirtmişlerdir (sırasıyla %91 ve %89). AB ülkeleri katılımcılarından da benzer yanıtlar alınmıştır (sırasıyla %93 ve %89).

Öte yandan, Sırp katılımcılar sağlık çalışanlarının iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkilerinin ele alınmasında sorumlulukları olduğuna %72 oranında “kesinlikle katıldıklarını / katıldıklarını” ve önemli bir rolleri olduğuna %74 oranında “kesinlikle katıldıklarını / katıldıklarını” belirtmişlerdir.

Türkiye’den katılımcıların %50’si, Sırbistan’dan %42’si ve AB ülkelerinden %38’i meslek mensuplarının iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkilerini ele alma konusundaki uzmanlık ve becerilerinin yeterli olduğunu belirtmiştir. Türkiye, Sırbistan ve AB ülkelerinden katılımcılar, meslek mensuplarının iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkilerini ele almak için daha fazla eğitim ve kapasiteye ihtiyaç duydukları konusunda hemfikirdir.

5- Türkiye’de ve Avrupa Bölgesinde Sağlık Sektörünün Katılımı için Öneriler

1. İşbirliğini ve Bilgi Paylaşımını Güçlendirin

Türkiye, Balkanlar ve Avrupa ülkelerinin sağlık sektörleri arasında işbirliği için güçlü ağlar ve platformlar oluşturun. Bunun kapsamına iklim değişikliği ve sağlıkla ilgili iyi uygulamaların, araştırma bulgularının ve politikaların paylaşılması girebilir. Düzenli toplantılar, konferanslar ve çalıştaylar diyalog ve bilgi alışverişini kolaylaştırarak her iki bölgenin de birbirlerinin deneyimlerinden ve başarılarından yararlanmasını sağlayabilir.

2. Sağlık Tesislerinde İklim Değişikliği Direncini Arttırın

Türkiye ve Avrupa’daki sağlık tesislerinin iklim değişikliğinin etkilerine karşı dayanıklılığını arttırmak için yatırım yapın. Bu kapsamda sağlık sektörünün iklime dayanıklı hale getirilmesi, temiz enerji kaynaklarına güvenilir erişimin sağlanması, aşırı hava olaylarına (seller, sıcak hava dalgaları ve fırtınalar gibi) uyum sağlamaya yönelik tedbirlerin uygulanması ve iklim değişikliği hususlarının altyapı planlamasına entegre edilmesi yer almaktadır. Sağlık tesisleri daha dayanıklı hale getirilerek iklimle ilgili acil durumlarda temel hizmetleri sunmaya devam edebilirler.

3. Kamu Bilincini ve Eğitimi Teşvik Edin

İklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkileri konusunda kamu bilinci ve eğitim faaliyetlerini artırın. Bunun için sosyal medya, halk sağlığı girişimleri ve eğitim programları da dahil olmak üzere çeşitli kanallar aracılığıyla bilgi yayılabilir. İklim değişikliği ile hava kirliliği, vektör kaynaklı hastalıklar, sıcaklığa bağlı hastalıklar ve ruh sağlığı gibi sağlık sorunları arasındaki bağlantıları vurgulayın. Bireyleri ve toplulukları iklim değişikliği karşısında sağlıklarını korumak üzere harekete geçmeleri için güçlendirin.

4. Araştırma ve Veri Toplamayı Destekleyin

Türkiye ve Avrupa’da iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki spesifik etkilerini anlamak için araştırmalara ve veri toplama çalışmalarına yatırım yapın. İklimle ilgili hastalıklar, sağlığın çevresel belirleyicileri ve uyum önlemlerinin etkinliği gibi konularda çalışmalar yapmak için akademik kurumlar, halk sağlığı kurumları ve araştırma kuruluşları arasındaki işbirliklerini teşvik edin. Güçlü bilimsel kanıtlar politika oluşturma aşamalarına rehberlik edebilir ve sağlık müdahalelerinin kanıta dayalı ve etkili olmasını sağlayabilir.

Referanslar

1. Van Daalen, Kim R., et al. "The 2022 Europe report of the Lancet Countdown on health and climate change: towards a climate resilient future." *The Lancet Public Health* 7.11 (2022): e942-e965.
2. Dünya Sağlık Örgütü. (2022). Sağlık ve İklim Değişikliği: ülke profili 2022: Türkiye (No. WHO/HEP/ECH/CCH/22.01.05).
3. Copernicus Climate Change Service. (20 Nisan 2023). European State of the Climate 2022. Erişim: <https://climate.copernicus.eu/copernicus-european-state-climate-2022-unprecedented-extreme-heat-and-widespread-drought-mark>
4. Ballester J. and others. "Heat-related mortality in Europe during the summer of 2022". *Nature Medicine*. (2023). Erişim: <https://www.nature.com/articles/s41591-023-02419-z>
5. GUNNELL E. SANDANGER, MIRIAM S. DAHL (Exhaustion Project). (24 Mayıs 2023). The EU Ambient Air Quality Directive should take into account interactive health effects of air pollution and heat stress. Erişim: <https://www.exhaustion.eu/resources/the-eu-ambient-air-quality-directive-should-take-into-account-interactive-health-effects-of-air-pollution-and-heat-stress>
6. Adger Neil, W. And others. (Haziran 2015). Health and climate change: Policy response to protect public health. Available in: https://www.researchgate.net/publication/279060470_Health_and_climate_change_Policy_response_to_protect_public_health
7. Dünya Tabipler Birliği 2022. WMA Climate Change. Erişim: <https://www.wma.net/news-post/wma-climate-change/>
8. André H, Gonzalez Holguera J, Depoux A, Pasquier J, Haller DM, Rodondi PY, Schwarz J, Senn N. Talking about Climate Change and Environmental Degradation with Patients in Primary Care: A Cross-Sectional Survey on Knowledge, Potential Domains of Action and Points of View of General Practitioners. *Int J Environ Res Public Health*. 2022 Apr 18;19(8):4901. doi: 10.3390/ijerph19084901. PMID: 35457768; PMCID: PMC9029888.

Proje Hakkında

HEAL-Sağlık ve Çevre Birliği, HASUDER (Halk Sağlığı Uzmanları Derneği) ve Kocaeli Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Türkiye’de çevre sağlığı alanında çalışan tüm aktörleri buluşturmayı amaçlayan Çevre, İklim ve Sağlık için İşbirliği Projesini (ÇİSİP) 2020 Nisan ayında başlattı. AB’nin mali desteği ile Türkiye’deki sağlık uzmanlarının çevre ve iklim politikaları alanında desteklenmesi hedefleniyor.

2023 Temmuz ayına kadar sürmesi planlanan projede;

- Tüm sağlık uzmanlarının katılımına açık, çevre ve iklim değişikliği üzerine çalışan ve işbirliğine dayanan bir platformun kurulması,
- Halk sağlığının korunması temelli bir yaklaşımla iklim değişikliği ve çevre alanında çevrimiçi eğitimler, tıp öğrencilerine yönelik gezici eğitim seminerleri ve yüz yüze kurslar düzenlenmesi,
- Türkiye’nin sağlık uzmanlarıyla, Avrupa’daki meslek örgütleri, sivil toplum ve düşünce kurumları arasında diyalog kurulması,
- Çevre, iklim değişikliği ve sağlık konularında sağlık uzmanlarına yönelik içerik, bilgi notu ve eğitim materyali üretilmesi hedefleniyor.

**Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir**

Sorumluluk Reddi

Bu bilgi notunun üretilmesine verdikleri finansal destekten ötürü HEAL Avrupa Birliği’ne teşekkür eder. Bu içerik tamamıyla yazarların sorumluluğu altında olup Avrupa Birliği’nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir. HEAL AB Şeffaflık Kayıt Numarası: 00723343929-96.

Bu bilgi notu Çevre, İklim ve Sağlık için İşbirliği Projesi’nin (ÇİSİP) bir parçasıdır. Proje, HEAL-Sağlık ve Çevre Birliği, HASUDER (Halk Sağlığı Uzmanları Derneği) ve Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Departmanı tarafından Nisan 2020 – Haziran 2023 arasında yürütülecektir.

Bu bilgi notunda sunulan anket sonuçları Novi Sad Üniversitesi Tıp Fakültesi Vojvodina Halk Sağlığı Enstitüsü öğretim üyesi (Sırbistan) Prof. Dr. Marija Jevtic’in desteğiyle bir araya getirilmiştir.

Yayımlanma Tarihi

Haziran 2023

Yazarlar

Anne Stauffer (HEAL), Dr. Öğretim Üyesi Melike Yavuz (HASUDER), Prof. Dr. Çiğdem Çağlayan (Kocaeli Üniversitesi), Funda Gacal (HEAL)

Sorumlu Editör

Genon K. Jensen (HEAL)

Katkıda Bulunanlar

Berkay Hacimustafa (HEAL)

